

Věc C-395/21

**Shrnutí žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce podle čl. 98 odst. 1
jednacího řádu Soudního dvora****Datum doručení:**

28. června 2021

Předkládající soud:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Nejvyšší soud Litvy)

Datum předkládacího rozhodnutí:

23. června 2021

Navrhovatelka:

D. V.

Odpůrce:

M. A.

Předmět původního řízení

Přiznání i) částky dlužné z titulu odměny vypočtené na základě hodinové sazby za právní služby poskytnuté navrhovatelkou D. V. (advokátkou) odpůrci M. V. a ii) úroků.

Předmět a právní základ žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

V rámci projednávání sporu mezi navrhovatelkou D. V. a odpůrcem M. A. v řízení o kasačním opravném prostředku vyvstaly určité pochybnosti, pokud jde o posouzení prováděné na základě článku 169 SFEU, článku 38 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“) a článků 4, 6 a 7 směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (dále jen „směrnice 93/13“) a týkající se zneužívající povahy ujednání ve smlouvách uzavřených mezi účastníky řízení.

Předběžné otázky

1. Musí být čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že se slova „hlavní předmět smlouvy“ vztahují na ujednání – které nebylo individuálně sjednáno a které je obsaženo ve smlouvě o poskytování právních služeb uzavřené mezi podnikatelem (advokátem) a spotřebitelem – týkající se ceny a způsobu, jakým je vypočtena?
2. Musí být odkaz na jasnost a srozumitelnost smluvního ujednání obsažený v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 vykládán v tom smyslu, že ve smluvním ujednání o ceně (které stanoví cenu za skutečně poskytnuté služby na základě hodinové sazby) stačí uvést výši hodinové odměny náležející advokátovi?
3. V případě záporné odpovědi na druhou otázku: Musí být požadavek na transparentnost vykládán v tom smyslu, že zahrnuje povinnost advokáta uvést ve smlouvě cenu za služby, u nichž lze konkrétní sazbu jasně určit a předem specifikovat, nebo musí být orientační výše ceny za služby (předběžný rozpočet ceny za poskytnuté právní služby) uvedena i v případě, kdy počet (nebo dobu trvání) určitých úkonů a odměnu za tyto úkony při uzavírání smlouvy předvídat nelze, přičemž případná rizika mající za následek zvýšení nebo snížení ceny musí být také uvedena? Je při posuzování toho, zda je smluvní ujednání týkající se ceny v souladu s požadavkem na transparentnost, relevantní, zda jsou informace o ceně za právní služby a způsobu jejího výpočtu poskytnuty spotřebiteli jakýmkoli vhodným způsobem, nebo zda jsou uvedeny v samotné smlouvě o poskytování právních služeb? Může být nedostatek informací v předmluvních vztazích kompenzován poskytnutím informací v průběhu plnění smlouvy? Má na posouzení souladu smluvního ujednání s požadavkem na transparentnost vliv skutečnost, že konečná cena za poskytnuté právní služby se vyjasní až po ukončení jejich poskytování? Je při posuzování souladu smluvního ujednání o ceně s požadavkem na transparentnost relevantní skutečnost, že smlouva nestanoví povinnost poskytování pravidelných zpráv advokáta o poskytnutých službách nebo pravidelného vyúčtování spotřebiteli, které by spotřebiteli umožnily včas rozhodnout se odmítnout právní služby nebo změnit smluvní ceny?
4. V případě, že vnitrostátní soud rozhodne, že smluvní ujednání, které stanoví cenu za skutečně poskytnuté služby na základě hodinové sazby, není sepsáno jasným a srozumitelným jazykem, jak požaduje čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, musí tento soud posuzovat, zda má toto ujednání zneužívající povahu ve smyslu čl. 3 odst. 1 této směrnice (tj. při posuzování případné zneužívající povahy smluvního ujednání musí být zjištěno, zda toto ujednání způsobuje „významnou nerovnováhu“ v právech a povinnostech smluvních stran v neprospěch spotřebitele), nebo s přihlédnutím k tomu, že ujednání o ceně zahrnuje podstatné smluvní náležitosti, již sama skutečnost, že toto ujednání není transparentní, postačuje k prohlášení tohoto ustanovení za zneužívající?
5. Znamená skutečnost, že v případě, že bylo smluvní ujednání o ceně prohlášeno za zneužívající, smlouva o poskytování právních služeb není závazná,

jak vyplývá z čl. 6 odst. 1 směrnice 93/13, že je nezbytné obnovit stav, v němž by se spotřebitel nacházel, pokud by nebylo sjednáno ujednání, které bylo prohlášeno za zneužívající? Znamenalo by obnovení takového stavu, že by spotřebitel neměl povinnost za již poskytnuté služby zaplatit?

6. Pokud z povahy smlouvy o poskytování služeb za úplatu vyplývá, že není možné obnovit stav, v němž by se spotřebitel nacházel, pokud by nebylo sjednáno ujednání, které bylo prohlášeno za zneužívající (služby již byly poskytnuty), bylo by stanovení odměny za služby poskytnuté advokátem v rozporu s cílem čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13? V případě záporné odpovědi na tuto otázku, bylo by skutečné rovnováhy, jejímž nastolením by byla obnovena rovnost smluvních stran, dosaženo: i) tím, že by byla advokátovi zaplacená cena za poskytnuté služby ve výši dle hodinové sazby stanovené ve smlouvě; ii) tím, že by byla advokátovi zaplacená minimální cena za právní služby (například cena stanovená ve vnitrostátním právním aktu, a sice doporučeních týkajících se maximální výše odměny za služby poskytované advokátem); iii) tím, že by byla advokátovi zaplacená přiměřená částka za služby určená soudem, a to s přihlédnutím ke složitosti věci, kvalifikaci a zkušenostem advokáta, finanční situaci klienta a jiným relevantním okolnostem?

Uváděná ustanovení unijního práva a judikatura Soudního dvora

Článek 169 SFEU, článek 38 Listiny, články 3 až 7 směrnice 93/13.

Rozsudek ze dne 21. března 2013, RWE Vertrieb AG v. Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV, C-92/11, bod 44; rozsudek ze dne 30. dubna 2014, Kásler a Káslerné Rábai v. OTP Jelzálogbank Zrt, C-26/13, body 37, 38 a 61; rozsudek ze dne 21. prosince 2016, Gutiérrez Naranjo a další, C-154/15, C-307/15 a C-308/15, body 51 a 62; rozsudek ze dne 20. září 2017, Ruxandra Paula Andriciuc a další v. Banca Românească SA, C-186/16, body 40, 44, 45 a 47; rozsudek ze dne 20. září 2018, OTP Bank Nyrt. a OTP Faktoring Követeléskezelő Zrt. v. Teréz Ilyés a Emil Kiss, C-51/17, bod 68; rozsudek ze dne 14. března 2019, Zsuzsanna Dunai v. ERSTE Bank Hungary Zrt, C-118/17, body 41 a 48; rozsudek ze dne 9. července 2020, XZ v. Ibercaja Banco, SA, C-452/18, body 22 a 23.

Uváděná ustanovení vnitrostátního práva

Článek 6.228⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (občanský zákoník Litevské republiky, dále jen „OZ“).

Článek 50 Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymas [zákon Litevské republiky o advokacii] ze dne 18. března 2004

Doporučení týkající se maximální výše odměny za služby poskytované advokátem (advokatas) nebo advokátním koncipientem, která může být přiznána v občanskoprávních věcech, schválená vyhláškou ministra spravedlnosti Litevské

republiky č. 1R-85 ze dne 2. dubna 2004 a usnesením Rady Litevské advokátní komory ze dne 26. března 2004 (ve znění účinném od 20. března 2015).

Stručné shrnutí skutkového stavu a původního řízení

- 1 Odpůrce M. A., jakožto spotřebitel, uzavřel s navrhovatelkou, advokátkou D. V., pět smluv o poskytování právních služeb. V čl. 1 odst. 1 až 4 všech těchto smluv bylo stanoveno, že advokátka se zavazuje poskytovat ústní nebo písemné konzultace, vyhotovovat koncepty právních dokumentů a podepisovat je, provádět právní posouzení dokumentů a zastupovat klienta před různými orgány při provádění souvisejících úkonů. V relevantních ustanoveních všech těchto smluv bylo uvedeno, že výše odměny advokátky činí 100 EUR za každou hodinu konzultace poskytnuté klientovi, resp. za každou hodinu poskytování právních služeb. Část této odměny byla splatná bezodkladně po předložení vyúčtování právních služeb advokátkou se zohledněním počtu hodin poskytnutých konzultací nebo počtu hodin poskytování právních služeb.
- 2 Soud prvního stupně a odvolací soud konstatovaly, že D. V. poskytovala služby od dubna do prosince 2018 a od ledna do března 2019. D. V. předložila vyúčtování za všechny poskytnuté služby až téměř po uplynutí jednoho roku od uzavření smluv o poskytování právních služeb.
- 3 Dne 10. dubna 2019 podala navrhovatelka žalobu u soudu prvního stupně, kterou se domáhala, aby byla odpůrci M. A. uložena povinnost zaplatit dluh ve výši 9 900 EUR za poskytnuté právní služby, dále 194,30 EUR z titulu výdajů vynaložených při provádění pokynů odpůrce, úrok ve výši 5 % p. a. z přiznané částky ode dne podání žaloby k soudu do vymožení celé částky přiznané rozsudkem a náklady řízení.
- 4 Soud prvního stupně dospěl k závěru, že na základě všech smluv uzavřených navrhovatelkou s odpůrcem byly poskytnuty právní služby odpovídající ceně ve výši 12 900 EUR. Dále rozhodl, že ujednání o úplatě za poskytnuté právní služby ve všech pěti smlouvách o zastupování jsou zneužívající, a snížil stanovenou cenu poskytnutých služeb o 50 % (6 450 EUR).
- 5 Dne 30. dubna 2020 podala navrhovatelka odvolání, avšak odvolací soud toto odvolání zamítl usnesením ze dne 15. června 2020 a rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Dne 10. září 2020 podala navrhovatelka kasační opravný prostředek.

Argumentace kasačního soudu a jeho stanovisko v řízení o předběžné otázce

- 6 V projednávané věci předkládá kasační soud (dále jen „kasační soud“) své stanovisko a klade Soudnímu dvoru předběžné otázky týkající se: 1) souladu ustanovení, která jsou hlavním předmětem smluv o poskytování právních služeb, s požadavkem na transparentnost; 2) právních důsledků situace, kdy jsou ujednání

o ceně sjednaná ve smlouvě o poskytování právních služeb prohlášena za zneužívající.

K souladu ustanovení, která jsou hlavním předmětem smluv o poskytování právních služeb, s požadavkem na transparentnost

- 7 Kasační soud nejprve podotýká, že v projednávané věci není sporu o tom, že odpůrce je fyzickou osobou, která jednala pro osobní účely a nesledovala žádné účely týkající se obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, a že navrhovatelka je advokátkou, která vykonávala svou profesní činnost za odměnu poskytováním právních služeb fyzické osobě; smlouvy uzavřené mezi účastníky řízení je tedy nutno kvalifikovat jako spotřebitelské smlouvy.
- 8 Podle kasačního soudu mají pro vyřešení sporu mezi účastníky řízení zásadní význam dvě ustanovení obsažená ve smlouvách o poskytování právních služeb uzavřených mezi navrhovatelkou a odpůrcem: i) ustanovení smlouvy týkající se ceny (určení ceny za skutečně poskytnuté služby na základě hodinové sazby); ii) ustanovení smlouvy týkající se placení za právní služby. Obě tato ustanovení jsou pro projednávaný spor relevantní, neboť za situace, kdy navrhovatelka stanovila hodinovou sazbu odměny, ale neuvedla podrobnější informace ohledně rozsahu a doby trvání poskytování konkrétních právních služeb a očekávané výše konečné částky odměny, ani neposkytovala pravidelné informace o ceně za již poskytnuté právní služby a nevystavovala pravidelná vyúčtování, nemusel být odpůrce schopen posoudit rozsah služeb, které potřebuje, a konečnou výši ceny za tyto služby, a to ani v okamžiku uzavření smlouvy, ani v okamžiku jejího plnění. Odpůrce rovněž neměl možnost od smlouvy, resp. smluv o poskytování právních služeb odstoupit, pokud by se mu cena za služby v průběhu plnění této smlouvy, resp. smluv jevila jako příliš vysoká.
- 9 Kasační soud se táže, zda čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že se slova „hlavní předmět smlouvy“ vztahují na ujednání – které nebylo individuálně sjednáno a které je obsaženo ve smlouvě o poskytování právních služeb uzavřené mezi podnikatelem (advokátem) a spotřebitelem – týkající se ceny a způsobu, jakým je vypočtena. Podle kasačního soudu by takové ujednání vzhledem k tomu, že představuje podstatnou povinnost osoby, která je na základě smlouvy o poskytování služeb za úplatu povinna platit, jakož i vzhledem k povaze, obecné systematické a ustanovením smluv o poskytování právních služeb a též vzhledem k právním a skutkovým okolnostem, mělo být zařazeno do kategorie ujednání uvedených v čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13 (ujednání představujících „hlavní předmět smlouvy“).
- 10 Kasační soud uvádí, že je na jedné straně dostatečně zjevné, že ujednání sporných smluv týkající se ceny je po jazykové stránce jasné. Existuje však důvodná pochybnost o tom, zda je toto ujednání srozumitelné, tedy zda může průměrný spotřebitel porozumět hospodářským důsledkům tohoto ujednání. V projednávané věci tak vyvstává otázka výkladu obsahu zásady transparentnosti. Vzhledem k tomu, že jedním ze základních aspektů transparentnosti ujednání je posouzení

poskytování informací spotřebiteli, je v projednávané věci relevantní vyjasnit rozsah informací, které musí být poskytnuty, a též to, nakolik podrobné musí tyto informace být.

- 11 Kasační soud podotýká, že podrobné nebo periodicky poskytované informace o ceně jsou – vzhledem k povaze právních služeb a případně nedostatečnému chápání povahy, rozsahu a zvláštních aspektů těchto služeb ze strany klienta – považovány za podstatné. Kromě toho s ohledem na skutečnost, že délku soudního řízení nebo rozsah právních služeb lze často jen stěží předvídat, má kasační soud důvodné pochybnosti o tom, zda v případě, kdy jsou specifikovány pouze výše (sazba) hodinové odměny za právní služby a pravidlo, podle něž má být advokátovi placena cena za skutečně poskytnuté služby na základě této hodinové sazby, může průměrný spotřebitel takovému smluvnímu ujednání porozumět nejen z formálního a jazykového hlediska, ale je mu rovněž umožněno zvážit konečnou cenu za právní služby a hospodářské dopady takového ujednání. Tato nejasnost ujednání o ceně není odstraněna ani posouzením tohoto ujednání ve spojení s ostatními ustanoveními sporných smluv, neboť druhé ujednání týkající se placení neupravovalo četnost předkládání zpráv poskytovatelkou právních služeb a placení za poskytnuté služby.
- 12 Zvláštní povaha poskytování právních služeb sice může poměrně často znesnadnit odhad počtu hodin, které advokát při poskytování právních služeb ve skutečnosti odpracuje, nicméně profesionál (advokát) by měl být schopen předložit alespoň předběžný odhad určitých částek s přihlédnutím k informacím poskytnutým spotřebitelem a okolnostem, které jsou mu jako poskytovateli služby známy v okamžiku zahájení procesu uzavírání smlouvy. Kasační soud si klade otázku, zda by měl vnitrostátní soud při posuzování jasnosti a srozumitelnosti ujednání o ceně ve smlouvě o poskytování právních služeb zohledňovat například to, zda smlouva stanoví konkrétní sazby za služby (pokud mohou být tyto sazby jasně vymezeny a předem uvedeny). Pokud by bylo zjištěno, že je nemožné určit počet (nebo dobu trvání) konkrétních úkonů a odměnu za jejich provedení při uzavírání smlouvy o poskytování právních služeb, musí být v této smlouvě specifikována orientační cena za služby (předběžný rozpočet na služby), nebo by i takový požadavek překračoval rámec toho, co lze od profesionála rozumně očekávat, a poskytovatele služeb (advokáta) zatěžoval nadměrným a nepřiměřeným břemenem?
- 13 Dále se kasační soud táže, zda mohou být za účelem toho, aby bylo zajištěno splnění požadavku na transparentnost, informace o ceně za právní služby a způsobu jejího výpočtu spotřebiteli poskytnuty jakýmkoli prostředky, nebo zda musí být uvedeny v samotné smlouvě o poskytování právních služeb, jakož i zda může být neposkytnutí informací v předmluvních vztazích vyváženo poskytnutím informací při plnění smlouvy. Konečně žádá kasační soud o objasnění toho, zda je posouzení požadavku na transparentnost dotčeno skutečností, že konečná cena za poskytnuté právní služby se vyjasní až po ukončení zastupování advokátem v konkrétní věci.

K opatření, které by měl vnitrostátní soud přijmout v důsledku zjištění, že ujednání o ceně má zneužívající povahu

- 14 Pokud bude zjištěno, že ustanovení sporných smluv o ceně nejsou sepsána jasným a srozumitelným jazykem (nesplňují požadavek na transparentnost), musí být taková ujednání posuzována z hlediska jejich případné zneužívající povahy. Článek 6.228⁴ odst. 6 OZ, který provádí do vnitrostátního práva článek 5 směrnice 93/13, stanoví, že ujednání, která nesplňují požadavek na jasnost a srozumitelnost, jsou považována za zneužívající. Vnitrostátní právo tedy zajišťuje vyšší úroveň ochrany spotřebitelů, než je úroveň zaručená směrnicí 93/13 – k tomu, aby bylo ujednání o ceně prohlášeno za zneužívající, postačuje již sama skutečnost, že toto ustanovení není transparentní.
- 15 Kasační soud se táže, zda by byl v případě, že by bylo zjištěno, že ujednání o ceně není vyjádřeno jasným a srozumitelným jazykem, a tudíž by spadalo do oblasti působnosti čl. 4 odst. 2 směrnice 93/13, kasační soud povinen ověřovat, jestli sporné ujednání způsobuje významnou nerovnováhu v právech a povinnostech stran, které vyplývají z dané smlouvy, v neprospěch spotřebitele, nebo zda již pouhá skutečnost, že ujednání o ceně není transparentní, postačuje k tomu, aby bylo toto ujednání prohlášeno za zneužívající, zejména s ohledem na onu vyšší úroveň ochrany spotřebitele, kterou vnitrostátní právo v tomto ohledu stanoví.
- 16 Kasační soud má kromě toho též pochybnosti o tom, jaké opatření by měl vnitrostátní soud přijmout v důsledku zjištění, že dané ujednání o ceně za právní služby má zneužívající povahu. S ohledem na skutečnost, že cena je ujednáním smlouvy o poskytování právních služeb, které definuje podstatnou povinnost, má kasační soud za to, že další plnění sporných smluv bez výše uvedeného ujednání je podle pravidel vnitrostátního práva právně nemožné; nepoužití zneužívajícího ujednání má tak za následek prohlášení sporných smluv za neplatné. Vnitrostátní soud tedy musí obnovit stav, ve kterém by se odpůrce (spotřebitel) nacházel v případě neexistence ujednání o ceně, které bylo prohlášeno za zneužívající. Avšak vzhledem k tomu, že povaha smlouvy o poskytování služeb za úplatu možnost obnovení tohoto stavu vylučuje (služby již byly poskytnuty), pak za situace, že by spotřebitel nepodléhal v projednávané věci cenovým ujednáním, mohl by soud postupovat tak, že by spotřebiteli neuložil povinnost zaplatit cenu za poskytnuté služby advokátovi. Kasační soud má pochybnosti o tom, zda takový způsob uvedení do původního stavu v projednávané věci nepopírá zásadu poskytování služeb za úplatu.
- 17 Opatření, které je třeba přijmout v důsledku skutečnosti, že je určité smluvní ujednání prohlášeno za zneužívající, považuje kasační soud za vhodnou sankci pro podnikatele; lze však mít určité pochybnosti o tom, zda by taková sankce, kdy advokátovi není za poskytnuté služby zapláceno vůbec, nevedla k bezdůvodnému obohacení na straně spotřebitele a nadměrně nespravedlivým důsledkům (odepření práva advokáta na odměnu za poskytnuté služby).

- 18 Na druhé straně má kasační soud pochybnosti o tom, zda by judikatura vnitrostátních soudů (podle které prohlášení ujednání o smluvní ceně za zneužívající umožňuje soudu snížit cenu za poskytnuté služby nebo přiznat cenu za tyto služby ve výši nákladů či přiznat nejnižší možnou tržní cenu) nebyla v rozporu s dlouhodobým cílem čl. 7 odst. 1 směrnice 93/13, tedy zda by tato judikatura nevedla k odstranění odrazujícího účinku, který na podnikatele působí tak, že takováto zneužívající ujednání nejsou na spotřebitele uplatňována vůbec, neboť při vědomí, že by za poskytnuté služby i v případě, že by tato ujednání byla prohlášena za zneužívající, obdrželi minimální odměnu, by se tyto podnikatelé k využívání těchto služeb uchýlovali i nadále, čímž by byly zájmy těchto podnikatelů chráněny.

Stručné shrnutí důvodů pro podání žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce

- 19 Odpověď na předběžné otázky je pro projednávanou věc určující, neboť by umožnila určit rozsah informací, které má advokát poskytovat při uzavírání smluv o poskytování právních služeb se spotřebitelem, posoudit dostatečnost splnění informační povinnosti a vyřešit otázku uložení povinnosti zaplatit dluh vzniklý z titulu poskytnutých právních služeb.